

Nanke Dokter
Fontys HKE Pabo, 's-Hertogenbosch
Contact: N.Dokter@Fontys.nl

Schooltaal leren stimuleren: het belang van een flexibele opleiding

1. Inleiding

Het taalregister dat op school veel gebruikt wordt bij alle vakken, en dat leerlingen vaak thuis niet leren, wordt 'schooltaal' genoemd (Aarts, Demir & Vallen 2011). Leerlingen die beter zijn in dit schooltaalregister presteren beter op school. Voor het leren van het schooltaalregister zijn veel leerlingen afhankelijk van hun leerkracht. Om de schooltaalontwikkeling bij leerlingen te stimuleren, kunnen leraren schooltaalstimulerend gedrag laten zien: zelf schooltaal gebruiken en daarnaast schooltaalstimulerende strategieën inzetten die de leerlingen helpen bij het begrijpen van de schooltaal en die zorgen dat de leerlingen schooltaal leren gebruiken. Aan de opleiding basisonderwijs zou schooltaalstimulerend gedrag aan studenten moeten worden aangeleerd. Uit het promotieonderzoek *Schooltaal bij rekenen* (Dokter 2021) bleek dat de schoolpraktijk van cruciaal belang is bij het aanleren van schooltaalstimulerende strategieën aan studenten. Om zich die strategieën echt eigen te kunnen maken, is het nodig dat studenten deze kunnen uitvoeren in de praktijk.

2. Schooltaalontwikkeling stimuleren

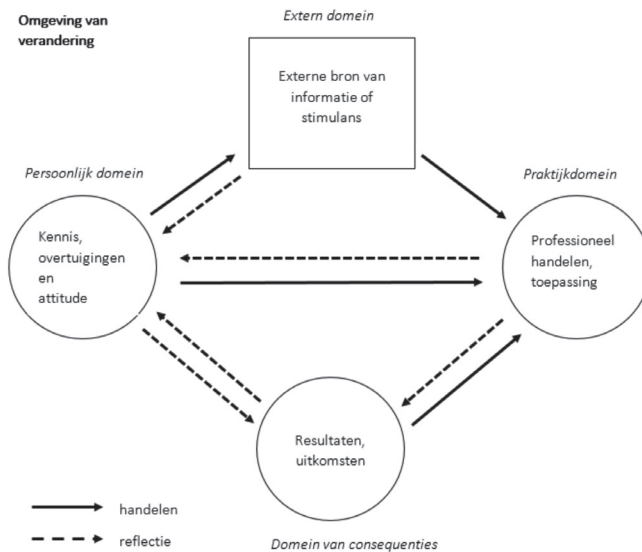
Als leraren de schooltaalontwikkeling van hun leerlingen willen bevorderen, zullen ze zich eerst bewust moeten zijn van wat het schooltaalregister inhoudt. Vaak wordt gedacht dat het schooltaalregister alleen gekenmerkt wordt door specifieke woorden. Het klopt dat op woordniveau onderscheid gemaakt kan worden in vaktaalwoorden en schooltaalwoorden. Op zinsniveau en tekstniveau kan schooltaal echter ook gekenmerkt worden. Het is dan lastig om per vak een onderscheid te maken: op zinsniveau gaat het om de complexiteit van de zinnen (zoals zinnen waarin meerdere ondergeschikte bijzinnen voorkomen) en op tekstniveau gaat het om het abstractieniveau van de tekst. Aarts et al. (2011) ontwikkelden een codeerschema waarin de kenmerken van schooltaal uitgebreid worden beschreven.

Leraren kunnen schooltaalontwikkeling op verschillende taalniveaus stimuleren door zelf het juiste schooltaalaanbod te gebruiken. Uit onderzoek bleek dat leraren inhoude-

lijk vaak specifiek zijn, maar veel leraren versimpelen de taal die ze gebruiken (Dokter 2021). Ze gebruiken bijvoorbeeld weinig samengestelde zinnen. In plaats van versimpelen, kunnen leraren beter schooltaalstimulerende strategieën inzetten die leerlingen helpen om de gebruikte taal te begrijpen. Zo kunnen ze bijvoorbeeld de inhoud een eerste keer complex verwoorden en daarna parafraseren. Daarnaast kunnen ze leerlingen stimuleren om de taal correct te gaan gebruiken. Daarbij kunnen ze ook strategieën inzetten, zoals vragen om het nog eens preciezer te verwoorden. Dokter (2021) formuleert twee keer zes strategieën die ingezet kunnen worden. Alle informatie over de schooltaalkenmerken en de schooltaalstimulerende strategieën zijn te vinden op www.lesinschooltaal.nl.

3. Professionele groei van leraren

De effectiviteit van het aanbod dat studenten van de lerarenopleiding basisonderwijs kregen over het leren inzetten van schooltaalstimulerende strategieën is onderzocht. In het aanbod werd aan de studenten gevraagd om in hun stagepraktijk schooltaalstimulerende strategieën uit te proberen en vervolgens te reflecteren op hun handelen. Om de effectiviteit van het aanbod vast te stellen, werd het model van integratieve professionele groei van Clarke & Hollingsworth (2002) gebruikt. Uitgangspunt van dit model is dat het leren van een leraar complex is en niet lineair kan worden benaderd. Een leerproces kan starten vanuit de vier in het model onderscheiden domeinen: 'het externe domein', 'het persoonlijke domein', 'het praktijkdomein' en 'het domein van de consequenties' (zie: Figuur 1).

Figuur 1 – Integratief model voor professionele groei (vertaald, Clarke & Hollingsworth 2002).

Leren ontstaat doordat in deze domeinen veranderingen plaatsvinden. Deze veranderingen komen tot stand doordat leraren verbindingen leggen tussen de domeinen door te handelen en te reflecteren op dat handelen. Zijn de veranderingen (meer) blijvend van aard, dan spreken Clarke & Hollingsworth (2002) van professionele groei.

4. De flexibele opleiding

Drie studenten werden twee jaar na het aanbod geïnterviewd over de resultaten en effecten. Deze drie studenten hadden tijdens het aanbod aan alle opdrachten meegedaan en hadden zo goed als alle lessen gevolgd. Uit een analyse van de data en de interviews bleek dat alle drie de studenten tot professionele groei waren gekomen volgens het model van Clarke & Hollingsworth. Daarbij was het interessant om te zien hoe deze groei tot stand was gekomen: voor iedere student verliep het leerproces anders. Alle drie de studenten hadden de stagepraktijk nodig om tot leren te komen, maar de manier waarop de praktijk in hun leerproces een rol speelde, verschilde per student.

Behalve deze drie studenten waren er ook nog 34 studenten die het aanbod wel volgden, maar die niet alle opdrachten hadden gedaan of alle lessen hadden gevolgd. Een van de belangrijkste redenen die ze aangaven voor het niet aanleveren van de opdrachten was dat de doelen (het leren inzetten van schooltaalstimulerende strategieën) voor hen niet helemaal duidelijk waren verbonden met de toetsing (die gericht was op het geven van feedback in het algemeen). Biggs (2012) schrijft dat het van belang is dat onderwijs in lijn is. Dat wil zeggen: dat leerdoelen, leeractiviteiten en toetsing overeenstemmen. Dat lijkt te worden onderschreven door wat de studenten aangaven.

5. Besluit

Naar aanleiding van het bovenstaande komen verschillende vragen naar voren. Wat hebben studenten nu precies nodig om tot een optimaal leerproces te komen en wat betekent dat voor zowel de opleiding als de stagepraktijk? Hoe flexibel zou de opleiding moeten zijn, zodat het mogelijk wordt voor studenten om hun leerproces vanuit verschillende kanten te starten en hoe zou dat er in de praktijk kunnen uitzien? Als laatste: wat is nodig om studenten op te leiden tot schooltaalstimulerende leerkrachten en in hoeverre is daar op dit moment op de opleiding al aandacht voor? Vragen waarover we in onze bijeenkomst op de HSN-conferentie met elkaar in gesprek kunnen gaan.

Referenties

- Aarts, R., S. Demir & T. Vallen (2011). “Characteristics of academic language register occurring in caretaker-child interaction: Development and validation of a coding scheme”. In: *Language Learning*, 61 (4), p. 1173-1221.
- Biggs, J. (2012). “What the student does: Teaching for enhanced learning”. In: *Higher Education Research & Development*, 31 (1), p. 39-55.
- Clarke, D. & H. Hollingsworth (2002). “Elaborating a model of teacher professional growth”. In: *Teaching and Teacher Education*, 18 (8), p. 947-967.
- Dokter, N. (2021). *Stimuleren van schoolse taalvaardigheid bij rekenen*. Tilburg: Tilburg University.